

Atrapant lletres que s'escapen

Un 10% de la població pateix **dislèxia**, que dificulta l'aprenentatge de la lectura i el càlcul mental

MARTA ESPAR

FOTO: PERE TORDERA

La Luz Rello va tenir problemes amb l'aprenentatge de la lectoescriptura a l'escola i va fer reeducació. Avui, amb 28 anys i la llicenciatura de lingüística a la butxaca, és doctorant al departament de tecnologies de la informació i les comunicacions de la Universitat Pompeu Fabra (UPF). I acaba d'obtenir el prestigiós premi al Millor Investigador Europeu del 2013 que atorga l'associació independent Euroscience i que no havia rebut mai cap investigador espanyol abans. Al projecte DysWebxia (www.luzrelo.com/DysWebxia.html), la seva tesi doctoral, integra tots els resultats de les seves investigacions per facilitar la lectura de text a internet a persones amb dislèxia. També ha dissenyat un joc multimèdia que alegra l'aprenentatge de les lletres als nens dislèxics (Dysegxia.com). I és que la lectoescriptura pot esdevenir un malson per a molts alumnes.

"Els meus amics ja comencen a llegir. Sembla que s'ho passen molt bé. Jo també vull llegir, però... les lletres se m'escapen!" Així s'expressa la protagonista del conte *Les lletres i jo*, escrit per Iraida Llucià, il·lustradora i mare de la Jana, una nena de 10 anys amb dislèxia, i la logopeda Alicia Bailey. La dislèxia és una dificultat d'aprenentatge específica de la lectura que pot interferir també en l'adquisició de l'escriptura i el càlcul mental. Les persones dislèxiques, un 10% de la població, tenen una intel·ligència normal, però la seva dificultat no els permet adaptar-se amb èxit a un sistema educatiu que, en general, posa els seus pilars sobre la lectura i l'escriptura.

SENSE LÍMITS. Tot i patir dislèxia, la Luz ha rebut un prestigiós premi a escala europea. F. CAMALLONGA / UPF

Com que es tracta d'un trastorn lingüístic que afecta l'àrea del cervell que relaciona les lletres amb els sons, "tenen serioses dificultats per seguir el ritme d'una escola que valora gairebé únicament i exclusivament els continguts que s'aprenen sobre material escrit, però no valora la creativitat, ni les habilitats de l'alumne en altres àrees", explica Catin Sintes, psicopedagoga i mestra d'educació especial del centre de desenvolupament Creix (www.creix.com) de Barcelona. "Quan els pares ens trobem davant del diagnòstic, comença un periple car i desconcertant per psiquiatres, centres de reeducació i psicòlegs que acaba minant l'autoestima del nen i polaritzant tota la família", explica la Tina Royo, mare d'un nen amb dislèxia, el Pep, de 12 anys. Molts nens són titllats de "tontos" o "mandrosos" o "moguts", injustament, a causa de la pressió familiar, escolar i social. "Llavors presenten problemàtiques emocionals significatives, com trastorns de tipus ansiosodepressius, somatitzacions i fòbies escolars, en bona part causades pel cercle d'inseguretat i poca valoració per part dels altres

.....
"Quan detectes les dificultats comença un periple que mina l'autoestima del nen", diu la Tina

.....
"En general, l'escola actual segueix sent molt rígida i unidireccional", afirma Sintes

en el qual es veuen submergits. Però quan els dius que tenen una dificultat específica de l'aprenentatge i prou, i es treballa i s'explica a l'aula que vol dir tenir dislèxia perquè els altres companys ho entenguin, s'alliberen", assegura Helena Alvarado, psicòloga infantil i juvenil, directora de l'àrea de psicologia de l'Organització Internacional de Dificultats Específiques de l'Aprenentatge (www.oidea.org).

Un sistema excloent

Dues tercers parts dels nens amb dislèxia presenten també un trastorn per dèficit de l'atenció (TDA). "La memòria de treball està afectada en els dos trastorns, però en els nens amb dislèxia es tracta sobretot de l'atenció associada al sobre esforç davant de material escrit", afegeix Alvarado, que també és directora del centre Creix de Mallorca. Aquesta psicòloga, i la resta d'experts consultats, és molt crítica amb el sistema educatiu actual: "La dificultat es fonamenta principalment en la forma d'ensenyança i no tant en els nens i nenes dislèxics. Si el nostre sistema educatiu utilitzés els llibres com una eina més d'aprenentatge i prioritzés altres metodologies sensorials (audiovisuales, experimentals, treballs per projectes) els nens i nenes dislèxics tindrien minimitzades les seves dificultats i no estarien en risc de patir fracàs escolar, ni conseqüències emocionals negatives". "En general, l'escola actual segueix sent molt unidireccional i rígida, es fomenta molt poc l'experimentació a nivell auditiu i cinestèsic, i fer-ho no només ajudaria els nens amb dislèxia, sinó que enriquiria molt l'aprenentatge de tots els alumnes", apunta Catin Sintes. Molts pares es queixen de

SUPORT. La Tina ajuda el Pep a fer els deures. Donar-los les eines adequades és fonamental.

Suport a l'aula

Algunes pistes

— A infantil

Treballar la consciència fonològica. Com? A través del joc, els racons i de manera multisensorial (no només visualitzant o memoritzant a partir de fitxes).

Deixar espai per al llençatge oral. Com? Amb jocs de rol, titelles, teatre, collages, jocs d'endivalles.

— A primària i ESO

Tenir accés sense límit a l'ús del programa lector (amb suport auditiu).

Potenciar el treball experimental i les intel·ligències múltiples.

Tenir més temps per acabar els exercicis i exàmens i valorar-los per a la correcció del contingut.

Ajudar-los a elaborar mapes mentals.

l'actitud d'alguns professors davant dels nens amb dislèxia i del poc ús de recursos creatius als quals es podria recórrer per donar-los suport.

El departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya va editar l'any 2011 un *Protocol per a la detecció i actuació amb els alumnes dislèxics a l'aula*, igual que ja s'havia fet anteriorment a les Illes Balears. "Detectar aviat la dislèxia a l'escola és clau per contribuir al desenvolupament lector de l'alumne i, com més aviat ho fem, molt millor", explica Yolanda Otal de la Torre, mestra de primària, especialitzada en dificultats de l'aprenentatge. I afegeix que, tot i que el protocol està acompanyat de pautes d'actuació, "a les escoles moltes vegades no es disposa de recursos per aplicar-les, ni de formació per part del professorat, ni de les famílies per portar-les a terme".

Ja a cycle mitjà de primària, els alumnes dislèxics necessiten un lector informàtic (un programa d'ordinador que es posa al portàtil) que els pugui dictar els textos amb un suport auditiu, així com un pla individualitzat (PI) perquè les seves dificultats repercuten en les dues competències que obren les portes a la resta d'aprenentatges. "Un nen al qual el mestre no li aplica correctament el seu PI pot fracassar pel fet de no accedir als coneixements de manera adequada i estarà en desavantatge respecte a la resta dels companys. Avui no ens imaginàvem que un mestre no deixés posar les ulleres a un miop per poder llegir, jugar, veure la pissarra... Llavors, com podem permetre que a nens que tenen un processament lector diferent se'ls obligui a llegir en les mateixes condicions que als altres?", conclou Otal de la Torre. I quan els

nens accedeixen a secundària, el desnivell ja és massa gran.

Pas a pas

Però la preocupació dels experts ja comença a infantil, perquè "bona part del problema radica en la voluntat d'ensenyar als nens la lectoescriptura abans de tenir ben adquirida la consciència fonològica i el llenguatge oral", assegura Alicia Bailey, logopeda d'Udita, Unitat de Diagnòstic i Tractament dels Trastorns de l'Aprenentatge de Vilanova i la Geltrú. Els nens finlandesos no s'inicien en la lectoescriptura abans dels 6 anys. Prèviament, treballen a través del joc totes les bases prèvies al llenguatge escrit, és a dir, la consciència fonològica (ser conscients dels sons i associar-los a un símbol visual, la lletra) i el llenguatge oral. Segons Bailey, "els nens aprenen molt millor aquestes

bases a través de suports multisensorials i del joc que a partir de les clàssiques fitxes i memoritzant". "En cap lloc del currículum que estableix el departament d'Ensenyament està escrit que els nens de P-5 hagin de sortir sabent llegir, però, en general, escoles i pares segueix fomentant-ho i exigint-ho, respectivament", afegix Bailey.

Iraida Lluçà, autora del conte *Les lletres i jo* i mare d'una nena amb dislèxia, se suma a la crítica: "Quan un mestre aplica aquests recursos basats en el joc o en el suport multisensorial, es veu ofegat pel sistema. A més, per moltes capacitats que tinguin els nens amb dislèxia, són les que no es

valoren a l'escola". Ja l'any 1983, el psicòleg i professor de l'Escola d'Educació de la Universitat de Harvard, Howard Gardner, va parlar per primera vegada de la teoria de les intel·ligències múltiples, segons la qual les persones no tenim una única intel·ligència –aquella que es mesura en el coeficient–, sinó una combinació en més o menys mesura de 8 intel·ligències (musical, lingüística, lògico-matemàtica, espacial, corporal-cinestèsica, interpersonal, intrapersonal i naturalista) que marquen el nostre talent i capacitat individual i que haurien de ser valorades de la mateixa manera en l'educació actual. ■

Per a més informació

www.lecturafacil.net
 Associació Lectura Fàcil
www.acd.cat
 Associació Catalana de Dislèxia
www.creix.com

La setena hora

Jaume Cela & Juli Palou

¿Sense seny ni vigor?

Entren al transport, sigui quin sigui, com a glopades. Els observem i notem com es confonen entremig de riallades i converses a tot volum, o com resten ensopits amb la música que els tapa les orelles. Són ells i elles, els que porten els texans mig trencats, els que ensenyen la roba interior sense cap mena de problema, els que llueixen la tibantor dels seus cossos encara adolescents. Tenen la vida al davant i sembla que tot just ho hagin descobert ara; potser per això temptegen la resistència del món on han anat a raure. L'adolescent no és un adult, ni l'adult es pot permetre ser un adolescent. Fixem-nos en l'etimologia dels dos mots: adolescència, del llatí *adolescencia*, prové del verb *adolescere*, i fa referència a aquells que es troben en edat de trànsit; el mot *adult*, del llatí *adultus*, també prové del verb *adolescere*, però en aquest cas remet a aquell que ja s'ha alimentat prou.

Procés de creixement

Si l'adult –en aparença– disposa de seny, l'adolescent té un vigor que sovint utilitza per flirtejar amb els límits. Com que el món no el satisfà, mira de capgirar-lo, tot transgredint amb les formes i amb el fons. Per posar-ho tot a la picota, vesteix i parla i pensa provocant terrabastalls. L'adolescent està en procés de créixer, i això el pot justificar. Ben mirat, convé que un grup del conjunt de la societat tendeixi a fer foc nou dels hàbits adquirits amb el temps, perquè res no es fossilitzi. Els que creixen remunuen la terra sota els peus dels que ja han crescut, perquè no s'instal·lin en cap certesa, malgrat el seu seny.

Aquesta mena de dialèctica, tan saludable, perilla sempre que es vol convertir en cendra el foc dels joves o quan els adults renuncien a actuar com a tals. Massa sovint tenim la sensació que aquests dos perills ens amenacen com mai, perquè constatem que les opcions més progressistes no han sabut dinamitzar noves formes de participació democràtica i, així, han permès que retornin sense decòrum les opcions més retrògrades. Així mateix, ens embafa aquesta mena d'adulació de la joventut que promouen la societat de consum i els adults que pensen que les arrugues dels anys, en comptes de respectar-les i escoltar-les, cal evitar-les. ¿Cap on han de mirar els adolescents? És difícil retreure'ls res quan els adults sembla que, a més de perdre el vigor, també hem perdut el seny.

Jaume Cela és mestre i escriptor i Juli Palou és doctor en filosofia i educador

